

Tid for prioritering

En varig svekkelse av olje- og gassektoren er i gang. Løsningen er omstilling og effektivisering, ikke kortsiktige, stimulerende tiltak.

Når sentralbanksjef Øystein Olsen går på talerstolen for å holde årstalen i Norges Bank torsdag kveld, er det et annet bilde av norsk økonomi han vil beskrive enn under tilsvarende tale ifjor. Siden juni 2014 har oljeprisen nesten halvert seg. På det meste har kronen svekket seg med 25 prosent mot dollar, og aksjemarkedet har falt med 15 prosent. Nå er oljeprisen svakt oppadgående igjen, og med det styrker børsen og valutakursen seg. Det er imidlertid høyst usikkert om oppgangen vil fortsette, eller om oljeprisen blir værende lav lenge.

Hvordan bør politikere forholde seg denne nye usikkerheten? De siste 10-12 årene har høy aktivitet i petroleumsnæringen og økte oljepriser bidratt til at norsk økonomi har vært i en nesten sammenhengende oppgangsperiode, ihvertfall sammenlignet med andre land. Bruttonasjonalproduktet (bnp) har i snitt vokst med mer enn et halvt prosentpoeng per år sammenlignet med andre OECD-land, mens statens inntekter har fått jevnt tilsig av midler fra et raskt voksende oljefond og beskatningen av en oljedrevet økonomi. Konsekvensen har vært at politikere har kunnet la underskuddene på statsbudsjettet, som er finansiert via handlingsregelen, øke jevnt og trutt, uten å måtte ta noen tøffe prioriteringer eller upopulære kutt. Hva har det gjort med pengebruken og resultatene av denne?

Tirsdag fikk vi svaret. Da la produktivitetskommissjonen ved leder Jørn Rattsø frem sin første rapport. Rapporten bekreftet et bilde flere har påpekt bruddstykker av tidligere: Sammenlignet med andre land bruker offentlig sektor i Norge rekordmye ressurser uten at vi oppnår annet enn middels prestasjoner. Dette gjelder særlig innenfor utdanning, forskning, innovasjon og samferdsel.

Rattsø anbefaler politikere å være brutale og prioritere hardt fremover. Han mener vi må satse hardere på lønnsomme prosjekter, særlig innenfor samferdsel.

Vi kan ikke regne med den samme drahjelpen fra petroleumsnæringen som før. Her fra Oseberg-feltet. Foto: Gunnar Blöndal

Nyere empirisk forskning både i Norge og USA viser at ringvirkningene fra petroleumsnæringen er langt mer omfattende for næringslivet enn det man tradisjonelt legger til grunn

Økonomi Hilde C. Bjørnland

Flere andre politikkområder har et betydelig effektiviseringspotensial. Han trekker frem storbyene som et område man bør prioritere da de har høyere produktivetsvekst.

Det er lite populært å foreslå at man skal prioritere, kutte og effektivisere. Mange vil protestere, særlig i et så rikt land som Norge. Men oljeprisfallet aktualiserer problemstillingen. Oljeprisen kan bli værende lav lenge. Denne usikkerheten må politikere tilpasse sin virkelighet til allerede nå. La meg kort begrunne hvorfor. Det handler om en stortingsmelding fra 1973-1974 og en brøk. La meg ta stortingsmeldingen først.

Mens politikere og byråkrater har klart å skille opptjeningen og bruken av oljepenge rimelig bra gjennom etableringen av Oljefondet og opprettelsen av handlingsregelen, har de i mye mindre grad vært opptatt av i hvilken grad oljenæringen i seg selv har hatt ringvirkninger for resten av norsk økonomi. Fra stortingsmelding nr. 25 (1973-1974) om petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn kommer det frem at politikere trodde at oljesektoren ville ha en begrenset direkte virkning på

norsk økonomi. Den store effekten av petroleumsnæringen ville komme gjennom bruken av de økte inntektene til offentlig forbruk og investering. Derfor gjaldt det å skjerme statsbudsjettet best mulig for virkningen av svingningene i oljeprisen.

Nyere empirisk forskning både i Norge og USA viser at ringvirkningene fra petroleumsnæringen er langt mer omfattende for næringslivet enn det man tradisjonelt legger til grunn. For Norges del viser forskning vi gjør ved Senter for anvendt makro- og petroleumsekonomi ved BI at oljevirkningen kan ha bidratt vesentlig til veksten i fastlandsøkonomien. Ringvirkningene kan ha vært særlig store fordi olje og gass er teknologisk avansert. Dette har bidratt til viktig kompetanse- og teknologiutvikling både på sokkelen og blant underleverandører.

Hva da med brøken? Som alle brøker har den en teller og en nevner. Telleren måler offentlige utgifter, mens nevneren måler verdiskaping på fastlandet i Norge. Frem til nå har brøken vært rimelig konstant, med unntak av årene rundt finanskrisen da den økte brått. At brøken var konstant, skyldtes selvfølgelig

lig at både teller og nevner økte; offentlige utgifter (telleren) økte som følge av økt offentlig oljepengebruk, mens verdiskapingen på fastlandet (nevneren) økte på grunn av store ringvirkninger fra olje. At den økte ekstra mye under finanskrisen, skyldtes mot-syklisk finanspolitikk; telleren økte og nevneren falt.

Nå står vi i fare for å få en varig svekkelse av olje- og gassektoren, og en betydelig omstilling står foran oss. Vi kan ikke regne med den samme drahjelpen fra petroleumsnæringen som før. Nevneren kan bli permanent lavere. Brøken kan bli varig stor. Det peker i retning av å gradvis omstille oss og effektivisere politikken, fremfor å satse på det sedvanlige med å øke telleren gjennom å gi enda mer stimulans.

Tilbake på årstalen vil sentralbanksjefen trolig si at over tid vil oljeprisen komme noe opp igjen. Vi kan alle håpe det. Men en ansvarlig politiker bør ikke regne med det.

Hilde C. Bjørnland, professor, Institutt for samfunnsøkonomi, Handelshøyskolen BI

Gjestekommentar
- økonomi

Roger
Bjørnstad

Hilde C.
Bjørnland

Øystein
Dørum

Steinar
Holden

Steinar
Juel

Per Richard
Johansen

Debattansvarlig: Sverre Strandhagen **Telefon:** 22 00 13 93 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.